

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ Κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ

Κύριε Πρόεδρε τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν,

Κύριοι Ἀκαδημαῖκοί,

*Εὐχαριστῶ γιὰ τὴν τιμητικὴ ἐκλογὴ στὸ Ἀνώτατο Πνευματικὸ Ἰδρυμα τῆς χώρας καὶ γιὰ τὸν χαιρετισμὸ σας Κύριε Πρόεδρε. Διατηρῶ ζωερὴ ἀνάμνηση κοι-
νῶν πνευματικῶν ἀνησυχιῶν καὶ ἀναζητήσεων.*

*Εὐχαριστῶ τὴν Τάξην Ἡθικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν γιὰ τὴν πρότασή
της καὶ τὸν Ἀκαδημαϊκὸ Κύριο Ζολώτα γιὰ τὴν προσφώνησή του. Ἐκτιμῶ ιδιαίτερα,
Κύριε Καθηγητά, τὴν ἀναφορά σας στὴ μακρὰ συνεργασία μας στὴν Τράπεζα τῆς
Ἑλλάδος.*

* * *

*Ἡ ἐντυπωσιακὴ ἐπιστημονικὴ καὶ τεχνικὴ πρόοδος τῶν τελευταίων πενήντα
ἐτῶν ἐπιτάχυνε τὴν ἀλληλεξάρτηση τῶν λαῶν καὶ τοὺς μετασχηματισμοὺς πρὸς τὴν
ἐνότητα τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Τὸ ἄλμα πρὸς τὴ βαθύτερη καὶ ἰσχυρότερη εὐρωπαϊκὴ
ἐνωση, ποὺ ἀποφασίσθηκε μὲ τὴ Συμφωνία τοῦ Μάαστριχτ, πραγματοποιήθηκε
λίγους μῆνες μετὰ τὴν κατάρρευση τοῦ κομμουνιστικοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ. Ἡ ἐπι-
κύρωση τῆς Συμφωνίας αὐτῆς ἀπὸ τις Δώδεκα χώρες ἐνεπλάκη στὸ κλίμα ἀσάφειας
καὶ ἀστάθειας, ποὺ σχεδὸν παντοῦ ἐπικρατεῖ τὰ τελευταῖα χρόνια. Ἡ σύγκρουση
ὀφείλεται στὴν ἀνεπάρκεια ἐνημέρωσης ἀλλὰ καὶ στὴν ἀνεπάρκεια βούλησης ἢ καὶ
ικανότητος γιὰ ἀκριβή - ὅχι ἐπιφανειακὴ-ἐνημέρωση. Οἱ ἐμπλοκὲς καὶ καθυστερή-
σεις στὴν ἐπικύρωση τῆς Συμφωνίας τοῦ Μάαστριχτ δὲν εἶναι πιθανὸ νὰ ματαιώ-
σουν τὴν ἐναρξὴ ἐφαρμογῆς της. Ἀναγνωρίζεται εὐρύτατα ὅτι ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωσις
ἀποτελεῖ τὴ σοβαρότερη ἐγγύηση εἰρήνης, σταθερότητας καὶ προόδου στὴν Εὐρώπη
καὶ τὸν Κόσμο. Εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ἀνάληψη ὀρισμένων ἀπὸ τις ἐξελίξεις αὐτὲς μὲ
εἰδικὴ ἀναφορὰ στὴ σημασίαν τους γιὰ τὸν ἑλληνικὸ λαό.*

ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ

*Δύο ἀποκλίνουσες ἀντιλήψεις ἐπηρεάζουν τὴν πορεία πρὸς τὴν ἐνότητα τῶν
εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Στὴ Συνθήκη τῆς Ρώμης τοῦ 1957 κυριάρχησε ἡ πεποίθηση ὅτι
ὁ σχηματισμὸς μιᾶς ἐνιαίας εὐρωπαϊκῆς ἀγορᾶς τῶν Ἐξι ἰδρυτικῶν τότε χωρῶν
εἶναι ἀνάγκη νὰ συνδυασθεῖ μὲ τὴ συγκρότηση κεντρικῶν ὀργάνων γιὰ τὴν ἀπὸ κοι-*

νοῦ ἄσκησις ἐξουσίας σὲ κρίσιμα θέματα οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς πολιτικῆς. Ὁ σχηματισμὸς ὅμως ἐνιαίας ἀγορᾶς ὀξύνει τὶς ἀνισότητες σὲ βάρος τῶν οἰκονομικῶν ἀσθενεστέρων χωρῶν ἢ περιοχῶν, τῶν ὁποίων οἱ ἀδυναμίες παραγωγῆς καὶ ἀνταγωνιστικότητος ἐπιβάλλεται νὰ ὑπερνικηθοῦν ἀπὸ τὴν κεντρικὴ ἐξουσία τῆς Ἑνότητος. Ἀντίθετη πρὸς τὴν κατεύθυνση αὕτη ἦταν καὶ παραμένει ἡ ἀγγλο-σκανδιναβικὴ κυρίως ἀντίληψη, ὅτι ἡ ἐξαφάνισις τῶν ἐμποδίων στὶς συναλλαγὰς θὰ ἐξασφάλιζε συνολικὰ σημαντικὰς ὠφέλειες χωρὶς νὰ εἶναι ἀναγκαῖο ἢ εὐλογο νὰ καθιερωθοῦν ἐνισχύσεις μιᾶς κοινῆς πολιτικῆς γιὰ τὸν περιορισμὸ τῶν ἀνισοτήτων. Ἡ ἀντίθεση μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ἀντιλήψεων ὀδήγησε σὲ ἀποτυχία τῇ διαπραγματεύσει τοῦ 1957-58 γιὰ τὸ σχηματισμὸ ἐνδύτατης Εὐρωπαϊκῆς Ζώνης Ἐλευθέρων Συναλλαγῶν μὲ πύρρινα τὴν Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα, πὺν ἀπλούστερα ἀποκαλεῖται ΕΟΚ ἢ ἀπλὰ Κοινότητα. Κατὰ τὴν πρώτη τότε ἀναμέτρηση ἰδεῶν καὶ προτάσεων ἡ Ἑλλάδα τάχθηκε ἐξ ἀρχῆς καὶ κατηγορηματικὰ ὑπὲρ τῶν θέσεων καὶ θεσμῶν τῆς ΕΟΚ καὶ ἦταν ἡ πρώτη χώρα πὺν διαπραγματεύθηκε τὴν ὁργανικὴ σύνδεσὶ τῆς μὲ τὴν Κοινότητα πάνω στὴ Συνθήκη τῆς Ρώμης. Οἱ ἐλληνικὲς προτάσεις περιλάμβαναν σύστημα θεσμῶν καὶ μέτρων γιὰ τὴν ὁμαλή, χωρὶς παρενέργειες, συμμετοχὴ τῶν λιγότερο ἀναπτυγμένων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν στὴν ἐνιαία εὐρωπαϊκὴ οἰκονομία. Ἡ σύνδεσι τῆς Ἑλλάδας συμφωνήθηκε στὶς ἀρχὲς τοῦ 1961, ὕστερα ἀπὸ διαπραγματεύσει 18 μηνῶν καὶ τὸ γεγονὸς διεθνῶς ἐκρίθη σημαντικὸ γιὰ τρεῖς κυρίως λόγους:

Πρῶτον, ἀποτελοῦσε τὴν πρώτη διεθνή συνθήκη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος, πὺν ἐπιβεβαίωνε τὴ διεθνή ἀναγνώρισι καὶ σημασία τῆς.

Δεύτερον, προετοίμαζε τὴ διεύρυνσὶ τῆς πρὸς μία χώρα τῆς νοτιο-ανατολικῆς Εὐρώπης.

Τρίτον, περιλάμβανε μηχανισμοὺς γιὰ τὴν ἐνίσχυσι καὶ ὁμαλή συμμετοχὴ μιᾶς οἰκονομικῶν ἀσθενέστερης χώρας στὴν ἐνότητα τῶν ἐξὶ οἰκονομικῶν ἰσχυρῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν.

Πρέπει ἐδῶ νὰ ἐξάρω τὴν ἀμετακίνητη προσήλωσι στὴν ἐνότητα τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν τοῦ Προέδρου Κωνσταντίνου Καραμανλῆ καὶ στὴν ἀνάγκη νὰ στηριχθεῖ ἡ πολὺπλοκη διαπραγματεύσει γιὰ μιὰ ἰσχυρὴ ἐλληνικὴ συμμετοχή. Ἡ συμβολὴ τοῦ ἦταν ἀντίστοιχη πρὸς τὸ ἔργο κατὰ τὴ δεκαετία τοῦ '50 τῶν κορυφαίων θεμελιωτῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐνότητος, τῆς ὁποίας Ἑλλήν ὁραματιστὴς 140 χρόνια ἐνωρίτερα ὑπῆρξε ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας.

Οἱ ἐλληνικὲς θέσεις καὶ προτάσεις τοῦ 1958-60 ἐπιβεβαιώθηκαν μὲ τὴν καθιέρωσι, 25 χρόνια ἀργότερα, στὴν Ἑνιαία Πράξι τοῦ 1986 τῆς «οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς συνοχῆς», ὡς θεμελιώδους κοινοτικῆς ἐπιδιώξεως. Ἡ διεθνὴς οἰκονομικο-πολιτικὴ δυναμικὴ πρὸς τὴ βαθύτερη εὐρωπαϊκὴ ἐνότητα βρῆκε τὴν ἔκφρασί τῆς στὴ

Συμφωνία τοῦ Μάαστριχτ, πὺν καθιερώνει ὁλοκληρωμένη νομισματικὴ ἔνωση καὶ ἰσχυροποίηση τῶν κεντρικῶν θεσμῶν μὲ ἐπιστέγασμα τὴν πολιτικὴν ἔνωση καὶ τὸ δημοκρατικὸ ἔλεγχον τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου.

Ἡ ὑπογραφή συμφωνίας τὸν Αὐγούστο 1992 ἀπὸ τὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς, τὸν Καναδὰ καὶ τὸ Μεξικὸ γιὰ τὴ συγκρότηση Βορειο-Ἀτλαντικῆς Ζώνης Ἐλευθέρων Συναλλαγῶν μὲ συνολικὸ πληθυσμὸ καὶ ἀκαθάριστο προῖον περὶ-που ἴσα πρὸς τὰ ἀντίστοιχα μεγέθη τῶν Δώδεκα, σὲ σημαντικὸ βαθμὸ πραγματο-ποιήθηκε ὡς ἀντιστάθμισμα πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἐνωση, πὺν ὁδηγεῖ σὲ συμπαγὴ ἐνότητα οἰκονομικο-πολιτικοῦ χαρακτήρα. Τρεῖς γενικότερα θέματα ἀπαιτοῦν ἐπεξεργασία:

Πρῶτον, ἡ ἀναγκαιότητα καὶ ὁ τρόπος λειτουργίας τῆς εὐρωπαϊκῆς νομισμα-τικῆς ἔνωσης σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ σταθερὴ ἐνίσχυση τῆς συνοχῆς τῶν Δώδεκα. Ἡ ἀνάλυση τῶν συναφῶν ἐξελίξεων εἶναι ἐνδεικτικὴ τῆς προβληματικῆς τῆς σύγχρο-νης θεωρίας καὶ πράξης τῶν οἰκονομικῶν ἐνώσεων, σὲ ἀντιδιαστολὴ πρὸς τὰ κεντρικὰ θέματα τῆς παλαιότερης οἰκονομικῆς σκέψης.

Δεύτερον, ἡ διεύρυνση τῶν ἀρμοδιοτήτων τῶν κοινοτικῶν ὀργάνων σὲ θέματα περιβάλλοντος, κοινωνικῆς προστασίας καὶ υγείας, ἀλλὰ καὶ ἐκπαίδευσης, ἔρευνας καὶ πολιτισμοῦ.

Τρίτον, ἡ καθιέρωση εὐθύνης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνωσης σὲ ὑποθέσεις ἐξωτερι-κῆς πολιτικῆς, ἀσφαλείας καὶ ἄμυνας καθὼς καὶ σὲ ζητήματα ἐσωτερικῆς ἀσφάλειας καὶ μετανάστευσης.

NOMISMATIKH KAI OIKONOMIKH SYNΟΧΗ

Ἡ νομισματικὴ ἔνωση ἀποτελεῖ ἀναγκαῖο, λειτουργικὸ καὶ θεσμικὸ συμπλή-ρωμα τῆς ἐνιαίας εὐρωπαϊκῆς ἀγορᾶς, ὅπως τόνισε τὸ Μάρτιο 1991 καὶ ὁ Καθηγητὴς κ. Ζολώτας σὲ ὁμιλία του στὴν Ἀκαδημία. Νομισματικὴ ἔνωση μὲ ἓνα μόνον νόμι-σμα σημαίνει κατάργηση τῶν συναλλαγματικῶν ἰσοτιμιῶν καὶ ἐπομένως καὶ τῆς κερδοσκοπίας μεταξὺ τῶν εὐρωπαϊκῶν νομισμάτων. Προϋποθέτει ἐνιαία νομισματικὴ πολιτικὴ, ἀλλὰ καὶ ἐναρμονισμένη δημοσιονομικὴ πολιτικὴ — ἐπομένως πολὺ ἰσχυ-ρότερο συντονισμὸ παρόσον ἓνα «σύστημα νομισματικῆς συνεργασίας» μὲ ἐπιδίωξη σταθερῶν ἰσοτιμιῶν — ὅπως συμβαίνει στὸ εὐρωπαϊκὸ νομισματικὸ σύστημα, πὺν λειτούργησε συνολικὰ μὲ ἐπιτυχία ἐπὶ 20 περίπου χρόνια ἕως τὸν περασμένο Σεπτέμ-βριο. Συγγενὲς ἀλλ' εὐρύτερο καὶ χαλαρότερο ἦταν τὸ μεταπολεμικὸ Διεθνὲς Νομι-σματικὸ σύστημα, πὺν συμφωνήθηκε στὸ BRETTON WOODS τὸ 1943. Ἡ εὐρω-παϊκὴ νομισματικὴ ἔνωση ἀπαιτεῖ ἐναρμονισμένη οἰκονομικὴ πρόοδος καὶ αὐτὴ

προϋποθέτει ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής «συνοχής» των Δώδεκα. Η ανοχή «δύο ή περισσότερων ταχυτήτων» στη νομισματική ένωση αποδυναμώνει την πολιτική ένωση. Είναι άξιο προσοχής ότι η Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών, στην ἐτήσια Έκθεσή της του περασμένου Ιουνίου, επισημαίνει ότι δεν είναι πιθανό να εξασφαλισθεί ή αναγκαία σύγκλιση των οικονομιών για να λειτουργήσει με επιτυχία η ένωση.

Είναι τώρα εὐρύτητα παραδεκτό ότι ο μακροοικονομικός συντονισμός αποτελεί ἀναγκαῖο στοιχείο της σωστής λειτουργίας της Ένωσης που συγκροτείται και προϋποθέτει ὄργανο συλλογικής λήψης και εφαρμογῆς αποφάσεων — ὄχι διακυβερνητική διαπραγμάτευση — ὅπως συχνά υποστηρίζεται ἀπὸ ἀγγλο-σκανδιναβικές χώρες, γιατί τότε οἱ προτάσεις ή ἀποφάσεις συνδυάζονται με ἀναμέτρηση ἐθνικῶν συμφερόντων και πολιτικῶν ἐπιρροῶν.

Ἡ ἔξοδος της παγκόσμιας οἰκονομίας ἀπὸ τὴν παρατεινόμενη οικονομική ὕφεση και τὴν ἀξενόμενη ἀνεργία, για πολλοὺς λόγους ἀγαμέμεται να προέλθει κυρίως ἀπὸ τὴν Εὐρώπη — ὄχι ἀπὸ τὴν Ἀμερική ή τὴν Ἰαπωνία. Στις προοπτικές ὁμως αὐτές γίνεται διαρκῶς ἐπιτακτικότερη ή Εὐρωπαϊκὴ Νομισματική και Πολιτικὴ Ένωση πὺ ἐπιβάλλεται ὀργανικά να συνδυασθεῖ με διαρκῶς ἰσχυρότερη συνοχή μεταξὺ τῶν χωρῶν - μελῶν.

Σὲ σχέση με τὰ ὅσα προηγήθηκαν πρέπει να τονισθοῦν τὰ ἀκόλουθα:

1. Ἡ ἔμφαση στὴν ἀνεξαρτησία της Εὐρωπαϊκῆς Κεντρικῆς Τράπεζας δὲν ἀντιστρατεύεται πρὸς τὴν ἐπιβαλλόμενη συνεργασία της με τὸ Συμβούλιο τῶν Ὑπουργῶν. Ἡ συνεργασία αὐτὴ εἶναι ἀνάγκη ἐθνικὰ να καθιερωθεῖ.

2. Εἶναι οὐσιαστικὴ — ὄχι μηχανιστικὴ — ή ἐκτίμηση ὡς πρὸς τὸ ἂν ὀρισμένη χώρα - μέλος ἔχει εξασφαλίσει ή μπορεῖ σύντομα να ἐπιτύχει «τὰ κριτήρια σύγκλισης» πὺ καθιερώθηκαν για τὴ συμμετοχή της στὴ νομισματικὴ ένωση.

3. Τὰ θέματα αὐτὰ εἶναι λογικὸ και ἀναγκαῖο να ἀποτελέσουν κύριο ἀντικείμενο ἐπεξεργασίας ἀπὸ τὸ Εὐρωπαϊκὸ Νομισματικὸ Ἰνστιτοῦτο (ENI), πὺ προβλέπεται να λειτουργήσει ἀπὸ τὴν 1 Ἰανουαρίου 1994.

Ἡ Ἑλλάδα ἔχει ζωτικὸ συμφέρον να εξασφαλίσει τὸ ταχύτερο ἀποφασιστικὴ και σταθερὴ προσαρμογὴ της ἑλληνικῆς οἰκονομίας στὰ κριτήρια σύγκλισης της νομισματικῆς ένωσης. Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτό, ἂν και ἐξακολουθεῖ να εἶναι δύσκολο, εἶναι κατηγορηματικὰ ἐπιτακτικὸ και ἐφικτό, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὶς ἀκόλουθες διαπιστώσεις και ἐκτιμήσεις.

Ἡ ἑλληνικὴ οἰκονομία ἀπέδειξε ἰσχυρὸ δυναμισμό για μακρὰ χρονικὰ διαστήματα. Στὴν 20ετία 1960-80, παρὰ τὴ βαρύντατη ἀνωμαλία της ἐπταετίας 1967-74 και τὴν ὀξεία πετρελαιοκὴ κρίση τοῦ 1973, τὸ μέσον κατὰ κεφαλὴν προϊόν στὴν

Ἑλλάδα ὡς ποσοστὸ τοῦ μέσου κατὰ κεφαλὴν προϊόντος στὴν Κοινότητα ἀδείχθηκε ἀπὸ 38% τὸ 1960 σὲ 58% τὸ 1980. Τὸ ποσοστὸ αὐτὸ ἔντονα μειώθηκε στὴ δεκαετία τοῦ '80, ὅπως ἀναλυτικὰ ἐπισήμανε ὁ Καθηγητὴς κ. Ἀγγελόπουλος στὴν Ἀκαδημία τὸ Μάρτιο τοῦ 1991.

Γιὰ νὰ ἐπιτύχει ἡ Ἑλλάδα τὴν ἀναγκαία προσαρμογὴ πρὸς τὰ «κριτήρια σύγκλισης» πρῶτος στόχος εἶναι καὶ παραμένει ἡ δραστικὴ μείωση τοῦ συνολικοῦ δημοσιονομικοῦ ἐλλείμματος ἀπὸ ποσοστὸ ἐπὶ τοῦ ἀκαθαρίστου ἐγχωρίου προϊόντος 15% περίπου ἐφέτος σὲ 5% στὰ ἀμέσως ἐπόμενα χρόνια, μὲ περαιτέρω πτωτικὴ τάση γιὰ νὰ περιορισθεῖ τὸ δημόσιο χρέος σὲ ἐπίπεδο αἰσθητὰ χαμηλότερο τοῦ Ἀκαθαρίστου Ἐγχωρίου Προϊόντος. Συναφῆς εἶναι καὶ ἡ μείωση ἀπὸ 15% περίπου ἐφέτος κοντὰ στὸ 5% τοῦ μέσου ἐτήσιου ρυθμοῦ πληθωρισμοῦ. Εἶναι ἀναληθὴς ὁ ἰσχυρισμὸς καὶ ἀπαράδεκτος ὁ ὑπαινιγμὸς ὅτι οἱ ἐπιδόσεις αὐτὲς ἀποτελοῦν «ἐπιταγὲς τοῦ Μάαστριχτ» συνιστοῦν τὶς ὅπωςδῆποτε ἀναγκαῖες προϋποθέσεις γιὰ νὰ ἐξασφαλισθοῦν ἐπενδύσεις ἐκσυγχρονισμοῦ καὶ διεθνῶς ἀνταγωνιστικὴ παραγωγὴ μὲ γενικώτερη ἰσχυροποίηση τῆς χώρας. Ἡ ἐνεργὸς συμμετοχὴ μας στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωσιὴ ἐξασφαλίζει πρόσθετη ἐνδυνάμωση τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς ἐλληνικῆς διεθνοῦς θέσης.

Ἡ κατάθεση χθὲς (Δευτέρα, 30 Νοεμβρίου 1992) στὴ Βουλὴ τοῦ Προϋπολογισμοῦ γιὰ τὸ 1993 καθιστᾷ ἀναγκαῖα σύντομα σχόλια:

1. Ἀποτελεῖ πρόοδο ἡ αὔξηση τοῦ πρωτογενοῦς πλεονάσματος, δηλαδὴ τοῦ προβλεπόμενου διαχειριστικοῦ ἀποτελέσματος τοῦ 1993 χωρὶς τόκους καὶ χρεωλύσια τοῦ δημόσιου χρέους. Τὸ πρωτογενὲς αὐτὸ πλεόνασμα πρέπει ν' αὔξηθεῖ σταθερὰ καὶ πολὺ στὰ ἐπόμενα χρόνια.

2. Ματαιώθηκε μεγάλη ἀπόκλιση εἰσπράξεων ἀπὸ τὶς προβλέψεις ἐσόδων τοῦ ἀρχικοῦ Προϋπολογισμοῦ γιὰ τὸ 1992, ἀλλ' ἡ ματαίωση ὀφείλεται ἀποκλειστικὰ στὰ πρόσθετα ἔσοδα ἀπὸ τοὺς φόρους τοῦ τελευταίου πενταμήνου.

3. Ἐξακολουθεῖ ἐκτεταμένη φοροδιαφυγὴ. Ἡ ἀποτελεσματικὴ καταπολέμησή της εἶναι ἐπιτακτικὴ γιὰ νὰ ἐκτελεστοῦν χωρὶς ἀποκλίσεις οἱ Προϋπολογισμοὶ τοῦ 1993 καὶ τῶν ἐπομένων ἐτῶν, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ ἐπιτευχθεῖ ἀναδιανομὴ βαρῶν καὶ εἰσοδήματος ὑπὲρ τῶν οἰκονομικὰ ἀσθενεστέρων κατηγοριῶν τοῦ λαοῦ καὶ νὰ περιορισθεῖ ἡ σοβαρὴ ἀνωμαλία τῆς παραοικονομίας.

4. Εἶναι σημαντικὴ ἡ προβλεπόμενη γιὰ τὸ 1993 αὔξηση τῶν ἐπενδύσεων κατὰ 20% περίπου σὲ σταθερὲς τιμὲς ἀπὸ πόρους τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος. Ἐπιβάλλεται ὅμως ὑπεύθυνος σχεδιασμὸς καὶ σωστὴ ἐκτέλεση τῶν ἐπενδύσεων γιὰ νὰ ἀποτραποῦν ἀποκλίσεις καὶ ἀνωμαλίες.

5. Καὶ μιὰ τελικὴ κρίσιμη παρατήρηση: ἡ ἀναστολὴ τοῦ περιορισμοῦ τῶν ἐλ-

λειμμάτων κατά τις προσεχείς εκλογές, οποτεδήποτε διεξαχθούν, θα αποτελέσει βαρύτερη, επαναλαμβάνω βαρύτερη οπισθοδρόμηση για τον λαό και τον τόπο.

Επιβάλλεται να τονισθούν και τα ακόλουθα:

Πρώτον, απαιτείται σταθερή συνολική — όχι αποσπασματική οικονομική πολιτική με ακρίβεια και συνέπεια στην εφαρμογή, χωρίς συχνές μεταβολές στα εξαγγελλόμενα μέτρα.

Δεύτερον, η δημοσιονομική εξυγίανση πρέπει να συνδυασθεί με προσηκτικές προσαρμογές στην πιστωτική και συναλλαγματική πολιτική και με ισχυρά μέτρα εκσυγχρονισμού και κοινωνικής προστασίας. Κρίσιμη είναι η μαζική, υψηλού επιπέδου ταχύρρυθμη και αποτελεσματική επαγγελματική εκπαίδευση τόσο για άνεργους ή αγρότες μικρότερης ηλικίας με καταβολή «επιδομάτων επιμόρφωσης» — όσον και για μεγάλες κατηγορίες εργαζομένων στους οργανισμούς ή τις επιχειρήσεις, όπου απασχολούνται.

Τρίτον, είναι επιτακτική ή αδιατάρακτη συνεργασία των συνδικαλιστικών με τις επιχειρηματικές οργανώσεις για τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη. Η ασφαλής προστασία των εργαζομένων θα κατοχυρωθεί μόνον αν συνδεθούν οι αυξήσεις αποδοχών με άνοδο της παραγωγικότητας — όπως ευρύτατα εφαρμόζεται στις ευρωπαϊκές χώρες. Στις δεκαετίες του '60 και '70 ο ρυθμός ανόδου της παραγωγικότητας του μέσου εργαζόμενου στην Ελλάδα ήταν από τους υψηλότερους στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Ακολούθησε έντονη πτώση του ρυθμού σχεδόν μέχρι μηδενισμού του στη δεκαετία του '80.

Η ανάπτυξη και ο εκσυγχρονισμός της χώρας απαιτούν μαζικό και διαρκώς εντονότερο εξωστρεφή προσανατολισμό της οικονομίας και της ελληνικής ζωής. Το ποσοστό εξαγωγών στο Ακαθάριστο Έγχωριο Προϊόν είναι για τις πληθυσμιακά μικρότερες ευρωπαϊκές χώρες από διπλάσιο έως τετραπλάσιο ή πενταπλάσιο του αντίστοιχου ποσοστού για την Ελλάδα. Οι επενδύσεις και η παραγωγή, ή απασχόληση και οι πραγματικές αμοιβές των εργαζομένων πρέπει να συνδεθούν διαρκώς περισσότερο με σύγχρονη δημιουργική ιδιωτική πρωτοβουλία και με υγιείς συνεργασίες με ξένες επιχειρήσεις.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

Η ευρωπαϊκή πολιτική ένωση θεμελιώνεται με την επέκταση των πεδίων κοινής δράσης σε σημαντικά θέματα. Κυριαρχεί η βούληση να ορισθούν αρχές και κατευθύνσεις για κοινές ενέργειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σημαντική για τους ευρωπαίους λαούς αλλά και παγκόσμιας σημασίας είναι η αναγνώριση διαρκώς μεγαλυτέρων

ἀρμοδιοτήτων στην Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωσι, δηλαδή στην ἀνωτάτη εὐρωπαϊκὴ ἐξουσία, γιὰ τὴν προστασία τοῦ περιβάλλοντος ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐκπαίδευση, τὴν ἔρευνα καὶ τὶς πολιτισμικὲς δραστηριότητες.

Ἰδιαίτερα κρίσιμες ἀρμοδιότητες εἶναι ἡ χάραξη καὶ ἐφαρμογὴ κοινῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ κοινῆς πολιτικῆς γιὰ τὴν ἀσφάλεια καὶ τὴν ἄμυνα. Ἡ ἀνάθεση τῶν ἀρμοδιοτήτων αὐτῶν σὲ ὄργανα ποὺ δὲν ἐλέγχονται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ ἐθνικὰ κράτη, ἰσοδυναμεῖ μὲ «ἀπὸ κοινοῦ ἄσκηση τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας». Ἀναγνωρίζεται ἐπομένως ὅτι μὲ τὴ ρύθμιση ἐξασφαλίζεται ἀποτελεσματικότερη περιφρούρηση ἐθνικῶν συμφερόντων, ἔστω καὶ ἂν αὐτὰ ἀνήκουν «σὲ ἰδιαίτερους τομεῖς ἐνισχυμένης ἐθνικῆς κυριαρχίας» κατὰ τὴ χαρακτηριστικὴ διατύπωση τοῦ Συντάγματος τῆς Πέμπτης Γαλλικῆς Δημοκρατίας. Ἡ Δυτικοευρωπαϊκὴ Ἑνωσι γίνεται ἡ κοινὴ εὐρωπαϊκὴ ἀμυντικὴ δύναμη ἀλλὰ καὶ ὁ σύνδεσμος ἡ τὸ στήριγμα συνεργασίας μὲ τὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὸν Καναδὰ στὸ πλαίσιο τῆς Ἀτλαντικῆς Συμμαχίας. Ἡ ὁργάνωση καὶ τὸ ἔργο τῆς Δυτικοευρωπαϊκῆς Ἑνώσεως συνδέεται μὲ τὴν πρόσφατη «δήλωση» τοῦ PETERSBERG (στὴ Βόννη) ποὺ προέβλεπε ἀλλαγὴ τοῦ ἄρθρου 5 τῆς τροποποιημένης Συνθήκης τῶν Βρυξελλῶν γιὰ τὴ Δυτικοευρωπαϊκὴ Ἑνωσι. Μὲ τὴν προτεινόμενη ἀλλαγή, ἐνέργειες συνδεδεμένου μέλους (ὅπως θὰ εἶναι καὶ ἡ Τουρκία, ὡς χώρα τοῦ NATO) ἐναντίον πλήρους μέλους (ὅπως θὰ εἶναι καὶ ἡ Ἑλλάδα, ὡς πλήρες μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως), δὲν ἀντιμετωπίζονται συλλογικὰ σύμφωνα μὲ τὰ ὅσα ἰσχύουν ἔως τώρα, ἔστω καὶ ἂν παραβιάζονται κυριαρχικὰ δικαιώματα τοῦ πλήρους μέλους. Ἀπὸ τὰ πράγματα ἡ πρόταση αὐτὴ ἀναφέρεται μόνον στὶς ἑλληνο-τουρκικὲς σχέσεις καὶ εἶναι σὲ ἀντίθεση πρὸς τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Συμφωνίας τοῦ Μάαστριχτ. Ἡ Ἑλλάδα δικαιούται καὶ ὀφείλει νὰ ἐγείρει θέμα καταστατικῆς σημασίας ἀρχῆς καὶ οὐσίας γιὰ νὰ ἐξαφανίσει ἢ ἀντισταθμίσει τὴ βαρύτερη αὐτὴ ἀνωμαλία.

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΑ

Ἡ διαμόρφωση κοινῶν πολιτικῶν θέσεων καὶ ἐπιδιώξεων συνδέεται μὲ τὴν πολιτισμικὴ συγγένεια τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Οἱ κοινὲς ἱστορικὲς καὶ πνευματικὲς ἐμπειρίες σὲ μεγάλο βαθμὸ προσδιορίζουν κοινὲς ἀξίες καὶ κατευθύνσεις κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς δράσης. Στὴν κοινὴ εὐρωπαϊκὴ καὶ πολιτισμικὴ παράδοση εἶναι ἀόριστα συνειδητὴ καὶ ἀναγνωρισμένη ἡ ἑλληνικὴ συμβολή. Σ' ἐμᾶς τοὺς Ἕλληνες ἀνήκει τὸ προνόμιο καὶ τὸ χρέος νὰ δίνουμε διαρκῶς συγκεκριμένη ἱστορικὴ ἐξήγηση, βαθύτερο νόημα καὶ δύναμη στὴν ἑλληνικὴ αὐτὴ συμβολή. Συνδέεται τὸ ἔργο αὐτὸ μὲ τὴ γενικὴ ἐξύψωση τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ μας καὶ ἀπαιτεῖ ἐμπλου-

τισμό και εκσυγχρονισμό στην Έκπαίδευση. Οί στόχοι αὐτοὶ ἀσφαλῶς συνδέονται μὲ τὴ συστηματικὴ διδασκαλία στὰ σχολεῖα τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας σ' ὅλη τὴν ἱστορικὴ τῆς ἐξέλιξη, ἀπὸ τὴν Ἀρχαία στὴ Νεώτερη καὶ τὴ Νέα Ἑλληνικὴ Γλῶσσα σὲ συσχέτιση μὲ τὶς ἀντίστοιχες φάσεις τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ πολιτισμικῆς δημιουργίας.

Ἡ ἄλλη κατεύθυνση ἐλληνικῆς πολιτισμικῆς κινητοποίησης εἶναι ἡ συστηματικὴ ἐνίσχυση τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐρευνῶν σὲ πεδία συγγενῇ μὲ τὴν πολιτισμικὴ μας Ἱστορία. Μεταξὺ ἄλλων δύο σκέψεις εἶναι ἄξιες προσοχῆς: μία εἶναι ἡ ἰδρυση ἢ ἀνάπτυξη σὲ ἐλληνικὰ πανεπιστήμια Κέντρων ἢ Σχολῶν γιὰ μεταπτυχιακὲς σπουδὲς καὶ ἐρευνες στὴν Ἑλληνικὴ Γλῶσσα, τὴν Ἱστορία καὶ Φιλοσοφία ὅλων τῶν ἐποχῶν. Συγγενὲς καὶ ἀξιοπρόσεκτη εἶναι καὶ ἡ πρόταση νὰ ἰδρυθοῦν Κέντρα ἢ Σχολὲς μεταπτυχιακῶν σπουδῶν καὶ ἐρευνῶν σὲ θέματα βαλκανικῶν ἀφενὸς καὶ μεσογειακῶν λαῶν ἀφετέρου. Οἱ πρωτοβουλίες αὐτὲς μποροῦν νὰ ἀποκτήσουν μεγάλη σημασία ἂν συνδεθοῦν μὲ τὰ ἐλληνικὰ πανεπιστήμια ποὺ ἤδη διαθέτουν καὶ μποροῦν νὰ προσελκύσουν ἄξιο ἐρευνητικὸ καὶ διδακτικὸ προσωπικὸ ἀνωτάτου ἐπιπέδου.

Καὶ βέβαια τρίτη κατεύθυνση ἐλληνικῆς πολιτισμικῆς κινητοποίησης εἶναι ἡ συστηματικὴ ἐνθάρρυνση καὶ ἀνάπτυξη μέσα στὴ χώρα τῆς ἐλληνικῆς δημιουργίας στὰ γράμματα καὶ τὶς τέχνες μὲ εὐρύτατη διεθνή παρουσίαση τοῦ ἔργου τῶν Ἑλλήνων δημιουργῶν.

Ἡ συμβολὴ καὶ ἀκτινοβολία τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας ἀποκτᾷ μεγάλη σημασία στὸ σύγχρονο Κόσμο. Στους λαοὺς τῆς εὐρύτερης Ἀνατολικῆς Εὐρώπης διατηροῦνται ἰσχυροὶ οἱ δεσμοὶ μὲ τὴν Ἑλληνικὴ Ὁρθοδοξία, τῆς ὁποίας ἐξ ἀρχῆς ἦταν σαφὴς καὶ σταθερὸς ὁ προσανατολισμὸς πρὸς τὴν ἐνότητα τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἡ ἐνωτικὴ προσπάθεια ξεκινᾷ ἀπὸ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, χωρὶς βέβαια ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὰ θεολογικὰ καὶ πνευματικὰ χαρακτηριστικὰ καὶ τὶς ἱστορικὲς ἰδιαιτερότητες τῆς Ὁρθοδοξίας. Παρὰ τὶς ἀρνητικὲς ἐμπειρίες αἰώνων, ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰῶνα τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο διακήρυξε τὴν ἀνάγκη «ἐξενρεῖν τὰ σημεῖα συναντήσεως καὶ ἐπαφῆς ἢ καὶ ἀμοιβαίων θεμιτῶν παροράσεων, μέχρι τῆς διὰ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ ὅλου ἔργου τελειώσεως δι' ἧς πληρωθήσεται ... ἡ ὑπὲρ μιᾶς ποιήμενης καὶ ἐνὸς ποιμένος ρῆσις τοῦ Κυρίου...» Ὁ θεμελιώδης αὐτὸς προσανατολισμὸς τῆς κορυφῆς τῆς Ὁρθοδοξίας, καθὼς καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, σταθερὰ ἐνισχύθηκε τὶς τελευταῖες δεκαετίες στὸ πλαίσιο τοῦ Παγκόσμιου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, ὅπου προάγεται ὁ διάλογος σὲ βασικὰ θεολογικὰ καὶ λειτουργικὰ θέματα. Πρὸς τὶς κατευθύνσεις αὐτὲς πολὺ σημαντικὲς ἦταν καὶ παραμένουν οἱ προσπάθειες καὶ διακηρύξεις τῶν Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν μὲ θετικὰ

ποτελέσματα — παρὰ τὶς σοβαρὲς ἀντιθέσεις ποὺ ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν ἢ καὶ νὰ δξύνονται.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ

Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωσις μὲ διαρκῶς ἰσχυρότερο ὁμοσπονδιακὸ χαρακτῆρα εἶναι ἡ πιθανότερη ἐξέλιξις στὰ ἐπόμενα χρόνια μὲ βαρύνουσα καὶ ἀξανάομενη παγκόσμια ἐπιρροὴ στὸν 21ο αἰῶνα. Ἔως τὶς ἀρχὲς τοῦ 2000 εἶναι πιθανὸ νὰ ἀξηθοῦν τὰ κράτη-μέλη ἀπὸ Δώδεκα σὲ Εἴκοσι ἢ περισσότερα. Οἱ ἀναπότρεπτες θεσμικὲς μεταρρυθμίσεις ἀπὸ τὴ φύση τους θὰ περιορίσουν τὴ διαδικασία διακυβερνητικῶν συνεννοήσεων καὶ τὶς ἐπιρροὲς ἐθνικῶν συμφερόντων καὶ ἐπιδιώξεων μὲ ἀντίστοιχη ἐνίσχυσις τοῦ συλλογικοῦ εὐρωπαϊκοῦ χαρακτῆρα τῶν θεσμῶν καὶ τῆς πολιτικῆς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἀνάγκη νὰ προετοιμασθεῖ καὶ ἐγκαίρως νὰ ἀξιοποιήσει τὶς σημαντικὰς αὐτὲς ἀλλαγὰς ποὺ διαγράφονται. Πρέπει ἐδῶ νὰ σημειωθεῖ ὅτι — χωρὶς νὰ παραβλέπονται ἀνεπίτρεπτες ἀνεπάρκειες καὶ παλινωδίες — τὰ ἀνώτατα ἐκτελεστικὰ ὄργανα τῆς Κοινότητος καὶ τὸ Εὐρωπαϊκὸ Κοινοβούλιο μὲ προσοχὴ συζητοῦν καὶ κατὰ κανόνα ὑποστηρίζουν ἐλληνικὰς θέσεις καὶ προτάσεις. Ἡ διαπίστωση αὐτὴ ἰσχύει γιὰ τὰ ἐθνικῆς σημασίας ἐλληνικὰ οἰκονομικὰ προβλήματα ἀλλὰ βέβαια καὶ γιὰ τὰ μεγάλα ἐθνικὰ μας θέματα — στὰ ὅποια ἡ ἐπιβαλλόμενη, λεπτομερὴς καὶ βαθύτερη ἀναφορὰ δὲν ἦταν δυνατό νὰ περιληφθεῖ στὴν ἀνάλυσιν αὐτὴ τῶν ἀρχῶν καὶ κατευθύνσεων πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωσις.

Στὶς προοπτικὰς ποὺ διαγράφονται ἀναφέρονται καὶ τὰ ἀκόλουθα τελικὰ σχόλια:

Πρῶτον, στὴν ἐποχὴ μας γίνεται διαρκῶς ἐπιτακτικότερη μιὰ νέα σύνθεσις καὶ ἀντίληψις δημόσιας εὐθύνης καὶ παρέμβασις μὲ ἀνανεωμένο, δημοκρατικὸ κράτος, σύγχρονη κοινωνικὴ προστασία καὶ ἐλεύθερη ἐπιχειρηματικὴ οἰκονομία. Οἱ ἀλλαγὰς αὐτὲς ἐπιταχύνονται στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα, ποὺ διαθέτει πρωτοποριακὴ ἐμπειρία μὲ ἀποτελεσματικότητα στοὺς μετασχηματισμοὺς αὐτοὺς.

Δεύτερον, ἡ ἀξιοποίηση τῆς ἐλληνικῆς συμμετοχῆς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ συνάρθρωσιν τῶν ἐλληνικῶν ἐπιδόσεων καὶ ἐνεργειῶν στὴ συνολικὴ οἰκοδόμησιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως. Ἐπιβάλλεται ὅμως ἡ Ἑλλάδα νὰ ἀναπτύξει ἰσχυρότερες πρωτοβουλίες καὶ νὰ ἐπιτύχει μεγαλύτερο ἔργον στὴ Βαλκανικὴ καὶ τὴ Μεσόγειον.

Τρίτον, ἀπαιτεῖται ἐκσυγχρονισμὸς σὲ βάθος στὴν ἐλληνικὴ δημόσια ζωὴ. Οἱ μεγάλες ἀλλαγὰς ποὺ συντελοῦνται ἰδιαίτερα στὴν Εὐρώπῃ ἐπιτάσσουν σ ν α ι ν ε τ ι κ ῇ ἄσκησιν τῆς ἐξουσίας. Ἡ ἀναγκαία αὐτὴ ἐξέλιξις ὑπονομεύεται καὶ ματαιώνεται ἢ ἀποδυναμώνεται ἀπὸ κομματικὰς σκοπιμότητες ἢ πελατειακὰς ἐξαρτήσεις,

ποὺ συνδνάζονται μὲ ὀξεῖες ἀντιπαράθεσεις, ὅπως συμβαίνει στὴν Ἑλλάδα περισσότερο ἀπὸ ἄλλες χώρες, παρὰ τὶς διακηρύξεις γιὰ τὸ ἀντίθετο. Τὸ πνεῦμα ὁμοφυχίας ἀπαιτεῖ σεβασμὸ στὴ δημοκρατικὴ ὁργάνωση καὶ τὴν ἀξιοκρατία. Ἡ ἀντιπαράθεση ἰδεῶν καὶ προτάσεων ἀποτελεῖ δικαίωμα καὶ χρέος τῶν πολιτικῶν κομμάτων. Μπορεῖ ὅμως νὰ γίνεταὶ κυρίως ἀπὸ τὰ μαζικὰ μέσα ἐπικοινωνίας, ἐνῶ ἐπιβάλλεται νὰ ὁρισθοῦν ἀνώτατα ὅρια κομματικῶν δαπανῶν, ἢ τήρηση τῶν ὁποίων νὰ ἐλέγχεται μὲ τὶς μεθόδους ποὺ ἐπιτυχῶς ἔχουν δοκιμασθεῖ σὲ ἄλλες χώρες. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξασφαλισθεῖ δημιουργικὸ ἔργο μὲ συνέχεια καὶ διάρκεια ἀπὸ ὅποιαδήποτε κυβέρνηση ἐπιλέγει ὁ λαός.

Στὴν ἀνίχνευση τοῦ μέλλοντος καὶ στὸν ἐπιτελικὸ στοχασμὸ ποὺ ἐπιβάλλουν οἱ ἐπιταχυνόμενοι μετασχηματισμοὶ τῆς ἐποχῆς μας θὰ προσφέρει πολύτιμη συμβολὴ ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν.

Σᾶς εὐχαριστῶ.